

3. Temat lekcji: Żydzi warszawscy w czasie II wojny światowej¹

Cele kształcenia — wymagania ogólne

Uczeń:

- Umie wyszukiwać informacje w różnych źródłach (tekst, materiał ikonograficzny),
- Potrafi odczytać, zinterpretować i analizować źródła historyczne (teksty i materiały ikonograficzne),
- Umie wyjaśnić zależności przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń.
- Potrafi stworzyć narrację historyczną.

Cele kształcenia — wymagania szczegółowe

Uczeń:

- Pamięta daty i fakty związane z polityką III Rzeszy wobec ludności żydowskiej,
- Zna osoby i instytucje odpowiedzialne za realizację polityki III Rzeszy skierowanej przeciw ludności żydowskiej,
- Zna osoby i instytucje występujące przeciw polityce III Rzeszy wobec ludności żydowskiej,
- Rozumie pojęcia i nazwy: Holokaust (holokaust), Endlösung, Einsatzgruppen, Judenrat, ŻOB, Żegota, getto,
- Potrafi scharakteryzować metody realizacji niemieckiej koncepcji rozwiązania kwestii żydowskiej na ziemiach polskich,
- Potrafi ocenić postawy Żydów i Polaków wobec zjawiska Holokaustu.

Metody

- Analiza źródeł historycznych,
- Praca w grupach,
- Dyskusja,
- Elementy wykładu.

Środki dydaktyczne

- Ustawy norymberskie z 15 IX 1939 r.,
- „Rozporządzenie o zameldowaniu żydowskiego majątku”, 18 XII 1939 r.,
- „Dziennik Obwieszczeń Miasta Warszawy”, 9 VIII 1940 r., zarządzenie dotyczące dzielnicy mieszkalnej Żydów,
- „Dziennik Obwieszczeń Miasta Warszawy”, 18 X 1940 r., obwieszczenie w sprawie utworzenia dzielnicy żydowskiej na terenie miasta Warszawy,
- Niemieckie okupacyjne ulotki propagandowe,
- Plan dzielnicy żydowskiej w Warszawie oraz getta warszawskiego,
- Wybór fotografii dokumentujących życie w getcie warszawskim,
- Materiały dokumentujące warunki życia w getcie,
- *Pieśń o zamordowanym żydowskim narodzie Icchaka Kacnelsona*,

---

¹ Lekcja przeznaczona jest dla liceum i szkoły ponadgimnazjalnej.

- Zestawienie danych dotyczących liczby ofiar pierwszego etapu likwidacji getta warszawskiego opracowane na podstawie wykazów dziennych tzw. raportu listopadowego z 1942 r.,
- Relacja Jürgena Stroopa o likwidacji getta warszawskiego w 1943 r.,
- Przemówienie H. Himmlera do grupenführerów SS, 4 X 1943 r.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie

- Przypomnienie zasad polityki III Rzeszy wobec ludności żydowskiej — uczniowie są podzieleni na grupy, z których każda otrzymuje fragment tekstu źródłowego (ustawy norymberskie z 15 IX 1939 r.) oraz pytania do niego spośród zamieszczonych poniżej. Po zakończeniu analizy tekstów przedstawiciel każdej z grup przedstawia przygotowaną przez zespół krótką wypowiedź. Nauczyciel stara się pomóc uczniom w sprawnym dojściu do konkluzji.
  1. Kto wg ustawodawstwa III Rzeszy był obywatelem Rzeszy?
  2. W jaki sposób można było uzyskać obywatelstwo III Rzeszy?
  3. Kto wg ustawodawstwa III Rzeszy był Żydem?
  4. Kto wg ustawodawstwa III Rzeszy był mieszkańcem żydowskim?
  5. W jakich dziedzinach życia ustawodawstwo III Rzeszy życia dyskryminowało ludność żydowską?
  6. Co w praktyce oznaczało ustanowienie nowych zasad obywatelskich w III Rzeszy?
  7. Jak ustawodawstwo III Rzeszy określało status prawny ludności żydowskiej w Niemczech?
  8. Czy ustawodawstwo III Rzeszy przewidywało sankcje za łamanie ustaw norymberskich? Jakie?
- Uczniowie otrzymują krótką informację opisującą wydarzenia w Niemczech w 1938 r. Na tej podstawie nazywają wydarzenie, którego dotyczy opis.
- Uczniowie podzieleni na grupy otrzymują tabelę zawierającą nazwiska osób, nazwy akcji i instytucji realizujących politykę III Rzeszy wobec ludności żydowskiej (kolumna I) oraz informacje charakteryzujące bliżej te osoby, akcje i instytucje (kolumna II). Zadaniem uczniów jest prawidłowe zestawienie danych z obu kolumn.

2. Rozwinięcie

- Nauczyciel podaje dane dotyczące liczebności oraz miejsc zamieszkiwania ludności żydowskiej w Polsce (stan na 1939 r.).
- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda z grup otrzymuje inny tekst źródłowy dotyczący statusu ludności żydowskiej („Rozporządzenie o zameldowaniu żydowskiego majątku”, 18 XII 1939 r.; „Dziennik Obwieszczeń Miasta Warszawy”, 9 VIII 1940 r., zarządzenie dotyczące dzielnicy mieszkalnej Żydów; „Dziennik Obwieszczeń Miasta Warszawy”, 18 X 1940 r., obwieszczenie w sprawie utworzenia dzielnicy żydowskiej na terenie miasta Warszawy; niemieckie okupacyjne ulotki propagandowe), ale jednakowe pytania/zadania do swoich tekstów:
  1. Określ rodzaj źródła.
  2. W jakim języku (w jakich językach) sporządzono tekst źródłowy?
  3. Do kogo jest adresowany tekst źródłowy?
  4. Omów przekaz dokumentu.
 Przedstawiciel każdej z grup przedstawia przygotowaną przez zespół krótką wypowiedź.
- Uczniowie otrzymują tabelę zawierającą wykaz działań władz niemieckich skierowanych przeciw ludności żydowskiej z zadaniem określenia, które z nich

zostały faktycznie zrealizowane. W wyniku dyskusji uczniowie podsumowują zagadnienie, odpowiadając na pytanie: jakie cele polityki niemieckiego okupanta wobec ludności żydowskiej realizowały omówione wcześniej działania i dokumenty?

- Nauczyciel wprowadza temat getta — podaje informacje o gettach zorganizowanych przez niemieckiego okupanta na ziemiach polskich, liczebności ich mieszkańców, organizacji i kompetencji władz zarządzających nimi, formach oporu wobec okupanta.
- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda grupa otrzymuje inne źródła dotyczące budowy i funkcjonowania getta warszawskiego: plan dzielnicy żydowskiej w Warszawie oraz getta warszawskiego; wybór fotografii dokumentujących życie w getcie warszawskim; relacje na temat warunków życia w getcie (np. Marka Stoka z grudnia 1941 r. lub „Warunki życia ludności żydowskiej w getcie warszawskim [...]”); *Pieśń o zamordowanym żydowskim narodzie Icchaka Kacnelsona*; Zestawienie danych dotyczących liczby ofiar pierwszego etapu likwidacji getta warszawskiego opracowane na podstawie wykazów dziennych tzw. raportu listopadowego z 1942 r.; relację Jürgena Stroopa o likwidacji getta warszawskiego w 1943 r. oraz pytania-zadania (zob. poniżej):

1. Określ rodzaj źródła.

2. Omów treść przekazu źródłowego.

Przedstawiciel każdej z grup przedstawia przygotowaną przez zespół krótką wypowiedź

3. Podsumowanie

- Zagadnienie podsumowuje dyskusja (uczniowie podzieleni są na dwie grupy, stanowisko każdej grupy przedstawia jej lider), którą moderuje nauczyciel. Wnioski z dyskusji zestawione zostają w postaci tabeli. Tematy do dyskusji:
  1. Postawy Polaków wobec Żydów. Czy Polacy mogli skuteczniej przeciwstawić się Holokaustowi?
  2. Postawy Żydów wobec polityki eksterminacji.

Praca domowa

Uczniowie otrzymują do przeczytania tekst źródłowy (przemówienie H. Himmlera do gruppenführerów SS, 4 X 1943 r.), na podstawie którego odpowiadają pisemnie na następujące pytania:

1. Czy zgadzasz się z określeniem, że jest to „najstraszniejszy tekst” w dziejach ludzkości?
2. Jakie cechy mentalności hitlerowców pokazuje ten tekst?
3. Jak określamy zorganizowane przez III Rzeszę ludobójstwo Żydów?
4. Dlaczego na miejsce zagłady Żydów wybrano ziemie polskie?